

Joan Ballejà i Prat esbossa tot seguit tota una sèrie de records d'infantesa vinculats, com ell diu, al Mataró que fou. Són l'inici de les seves memòries.

RECORDS D'UN MATARONÍ EN UN MATARÓ QUE FOU

Quan hom arriba a l'edat que abans en deien respectable –a vell!– i viu en un món que canvia constantment, i que ens sentim incapaços de comprendre i que en realitat no fem cap esforç per entendre (per a què?), amb l'amor als teus i el que estimes, quasi només et queda un refugi, el record, i per ajudar a passar les hores escriure-ho. És per això que m'he atrevit, perdoneu-me, a deixar constància per escrit del que foren els primers anys de la meua vida.

Si bé vaig néixer l'any 1912 al carrer de Sant Josep cantonada El Torrent (ho sé perquè m'ho han dit, no perquè me'n recordi) –ara hi ha un banc–, els meus primers records són del carrer de Churruca on els meus pares, ell, Josep, nascut a Sant Antoni de Vilamajor, ella, Carme, de la veïna població d'Agell, ens portaren a la meua germana Pepita i a mi, que tenia només tres anys, a una carnisseria d'aquest carrer, que també tenia entrada pel carrer de Gravina. (En aquell temps les Josepes es tornaven Pepites, els Joseps, Pepitos, i els Joans, Juanitos; jo era en «Cunitu» de cal carnisser). Són, doncs, coses del carrer de Churruca que puc explicar, moltes d'elles difícils d'entendre pels ara joves.

La vida, en general, però sobretot per a la classe treballadora, era molt més dura que ara, però... que n'era de bonica la vida de carrer, amb relacions de bon veïnatge! Amb raó es deia que valia més un bon veí que un bon parent. Del primer, tenint-lo a la vora, te'n podies refiar en

cas de necessitat, mentre que del parent, vivint moltes vegades lluny, per més bona voluntat que hi posés, quan arribava ja «tot estava dat i beneït», que es deia.

Tots ens coneixíem. Quan algú hi venia a viure el primer que feia era visitar els antics veïns per a presentar-se i oferir-se per al que fos. Els vespres, a l'estiu, la gent sortia a prendre la fresca a les voreres, asseguts en cadires que cadascú portava de casa seva, i, de tant en tant, després d'haver-la posat en fresc en un cossi ple d'aigua, es menjava una xindria, tot fent petar la xerrada. Mentre, nois i noies jugàvem alegrement al mig del carrer. El trànsit era escàs, quasi només els tartaners, els taxis d'aleshores, que anaven a l'estació a recollir passatgers. (Males llengües deien que quan veien sortir de l'estació una dona massa empolainada i maquillada se li acostaven preguntat amb molta delicadesa, *a las «piedras», señorita?*).

Els jocs de carrer tenien una importància integradora indubtable. Els fills dels treballadors del tren, aleshores «Madrid-Zaragoza-Alicante» i els fills dels militars de la propera caserna d'artilleria, nois i noies, la majoria amb pares de procedència no catalana, i els nats a Mataró o en altres indrets de Catalunya, jugàvem barrejats sense cap mena de diferència d'origen i, al cap de molt poc temps, ningú no podia distingir entre els qui havien nascut aquí i els qui havien vingut de fora.

Serenata del carrer de la Cooperativa (1920?).
Les serenates dels carrers de Gravina o de Churruca devien ésser molt semblants.
Fotografia Col·lecció Família Viada. MASMM. Arxiu d'Imatges.

I els focs de Sant Joan, al carrer de Gravina encara sense empedrar! I les serenates! Els veïns passaven la nit abans penjant banderoles de colors per ornar el carrer. En Peret de la tenda organitzava jocs per a la mainada; posava monedes de cinc i deu cèntims al fons d'un gibrell amb un pam d'aigua a dintre, monedes que calia atrapar amb les dents, i trencar l'olla, i curses de sacs... i, el vespre arribat, ball amb la Banda Municipal.

Perquè el carrer de Churruca era un dels que es podien permetre aquest luxe. Era un «carrer de categoria». Fàbriques, Ca l'Escapa, després Coll i Regàs, Can Cabot, rebatejada més tard «Comercial Transatlántica», una botiga de comestibles, Can Pere, un estanc (no recordo els noms dels propietaris), una carnisseria, a casa, un recader, en Flaqué, un sastre... A més, jo encara molt jovenet, s'hi construï l'edifici de la «Caldereria de cobre y de hierro» de l'Emili Surià, una de les més importants, potser la que més, de Mataró i de la seva comarca.

Companys i companyes de carrer de la meva edat? L'Antonieta, que vivia amb els seus pares al pis de sobre casa meva, en Vicenç Badia, que de gran es convertí en un personatge polifacètic, músic, pintor, pallasso de circ, rodamón i direc-

tor i fundador d'orquestrades de jazz («Badia y su ritmo»), en Joan Cabruja, que seria company de treball al Banco Urquijo Catalán, en Juanito Trias, els germans Serra, en Juanito i la Quimeta, que de petita mirava malament d'un ull i ja joveneta es convertí en la «vedette» Glòria Tomàs, en Narcís Flaquer, i, vivint davant de casa, en Juanito de ca l'escuracalderes. Tots recordats amb gran afecte, alguns ja traspassats i que estic ben segur que són feliços a l'altre món; eren tan bons! Existia una certa rivalitat entre els nois del tros de dalt, el carrer de Gravina servia de partió, i els del tros de baix, que alguna vegada s'acabava amb batusses. Tan amics que hem estat després!

Uns records, segurament d'una molt relativa importància, poden ajudar a fer conèixer la gent d'aquells temps. Al tros de dalt, en el balcó d'una casa on vivia un matrimoni que, deien els veïns, es barallaven sovint amb grans crits, hi havia un lloro mal criat que quan veia algú que passava de pressa (per agafar el tren?) li cridava «corre que te escapa!» seguit d'una gran riulla. Prefereixo no reportar les respostes dels passants; davant, a l'altra vorera, hi vivia una família de treballadors, gent molt agradable, que els veïns en deien a «Cals pobres» perquè menjaven cigrons! Veure el matí les dones que treballaven a Can Cabot

passar adelerades, per no fer tard a la feina, menjant pel carrer una llesca de pa amb quelcom a dintre, després d'haver tingut cura dels seus petits per fer-los anar polits a l'escola i, no se'n descuidaven mai, d'haver regat i escombrat la vorera davant de casa seva.

I la por que em feien les gitanes quan entraven a la carnisseria per demanar caritat i recollir la petita peça d'un o dos cèntims que la meva mare, com moltes mestresses de casa, guardaven per a aquestes ocasions, i les peixateres amb paneres de peix cridant «peix fresc, sardina, boga, surell... acabat de pescar», els que passaven cridant «hi ha pell de cuní?», els serenos «Las dose han dado, sereno» o «nublado» quan el cel ho estava. Era famosa la frase que atribuïen al sereno del Masnou, que després de cridar nublado hi afegí «a clapos, a clapos». I els «vigilants» que tenien les claus de quasi totes les cases per si calia ajudar o, simplement, perquè te les havies deixat a casa en sortir. Altre servei dels «vigilants» era el de despertar els veïns arribada l'hora d'anar a treballar o de viatjar. I les empenyamentes de la meva germana amb els galifardeus, i els no tan galifardeus, treballadors de Can Roure, que jugaven al carrer de Gravina a futbol amb una pilota de draps, quan amb un xut mal dirigit trencaven un vidre de la carnisseria. Oi que te'n recordes, Terri?.

I, un apartat molt personal, de la meva estada al carrer de Churruga, en tinc records molt vius, inesborrables, molt agradables els uns i un de molt horrorós per a mi i els meus. Dels primers, el casament de la meva germana amb en Francesc Masriera –tots dos treballaven a Can Borràs, els fabricants de joguines al carrer de Sant Agustí– i que vingut a viure a casa fou per a mi com un germà, i el naixement de la meva nebodeta Maria Carme; la seva mort, quan només tenia tres anys, fou per a mi el primer i horrorós dolor de la meva vida. Després la vinguda al món d'en Josep, en Joan i en Francesc, tots tan estimats!

I per acabar un record agradable, la Petra, una dida gallega jovenassa –la meva germana, per l'impacte aclaparador de la mort de la seva filleta no pogué alletar en Josep– que ens distreia amb les seves coses. Una vegada li ensenyàrem el retrat d'Alfons XIII que sortia en un diari i es pensava que l'enganyàvem perquè «los reyes son guapos!» La veritat és que aquell bon senyor el que és de «guapo»... Quin món tan diferent del d'ara!

A cinc anys a l'escola, a Santa Anna. Però d'això, si és convenient, ja en parlarem un altre dia.

Joan Ballejà i Prat